

В. В. Зимовець

Державні видатки

ДЕРЖАВНІ ВИДАТКИ – грошові витрати держави в особі її центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, здійснювані для виконання закріплених за нею суспільством функцій. Осн. принципами організації Д. в. є плановість, цілеспрямованість, ефективність використання коштів, безповоротність видатків. Д. в. здійснюють у формах: кошторис. фінансування окремих бюджет. програм і установ; трансфертів насел.; субвенцій та субсидій фіз. і юрид. особам; міжбюджет. трансфертів. Заг. обсяги Д. в. залежать від закріплених за державою функцій та взятих нею перед суспільством зобов'язань. Залежно від ступеня держ. втручання в економіку, обсяги Д. в. у різних країнах становлять від 15 до 60 % ВВП. Протягом 20 ст. у розвинутих країнах відбувалось зростання обсягів Д. в. і змінювалась їх структура: якщо у 19 ст. осн. частка витрат спрямовувалась на держ. упр. й оборону, то наприкінці 20 ст. – на соц. трансферти та фінансування соц. послуг, частка яких перевищила третину Д. в. За функціонал. класифікацією виділяють такі осн. типи Д. в.: видатки на екон. діяльність і держ. інвестиції; видатки на заг.-держ. функції, безпеку та правопорядок (базові Д. в., що забезпечують дієздатність держави – на держ. упр., судову владу, прокуратуру, правоохоронні органи та службу безпеки, фінанс. і митні органи, міжнар. відносини, нац. оборону); соц. трансферти (соц. захист і забезпечення насел.); видатки на фінансування соц. послуг (освіта й охорона здоров'я); фінанс. видатки (обслуговування держ. боргу). Існують науково обґрунтовані параметри сприятливих для екон. розвитку обсягів Д. в.: держ. інвестиції в осн. капітал – 2–4 %, базові видатки – 7 %, видатки на фінансування соц. послуг – 13 % ВВП. Особливістю структури Д. в. за функціонал. класифікацією в Україні є значна частка соц. трансфертів, яка 2005 становила 20,4 % ВВП, що перевищує її рівень у більшості країн світу. Напр., у країнах Сх. Європи цей показник 2004 становив 10–15 %, у ліберал. США, Великій Британії, Нідерландах – 12–13 %, у соц.-орієнтов. Німеччині, Данії, Швеції – 18–19 %. Нижчими, у порівнянні з розвинутими країнами, залишаються Д. в. на фінансування освіти та охорони здоров'я (бл. 8 % ВВП порівняно із 13 % у розвинутих країнах).

За екон. класифікацією Д. в. поділяють на поточні видатки та видатки розвитку. До поточ. відносять оплату праці держ. службовців, держ. закупівлі товарів і послуг, трансферти насел. (пенсії, стипендії, допомоги, ін. виплати), поточні субсидії підприємствам, а також

органам влади нижчого рівня, виплату відсотків за держ. боргом та ін. Видатки розвитку включають видатки на фінансування інвестиц. та інновац. діяльності, капітал. вкладень вироб. і невироб. призначення, зокрема видатки на будівництво та розвиток діючих об'єктів держ. власності, інвестиц. субвенції органам влади нижчого рівня. Особливостями розподілу Д. в. за екон. класифікацією в Україні є віднос. обсяг поточ. видатків, що перевищує рівень таких видатків у країнах з аналог. рівнем розвитку у Сх. Європі; недостатні обсяги держ. інвестицій в осн. капітал (2 % ВВП станом на 2005), зумовлені надмір. обсягами поточ. видатків (пенсій. платежів і заробіт. плати) та субсидуванням окремих галузей економіки (вугіл. пром-сть, с. госп-во), на що загалом йде 25 % ВВП; незначні обсяги інвестицій в освіту, медицину та інфраструктуру; висока частка соц. трансфертів у ВВП, яка зросла з 10 % ВВП у 2000 до 20 % ВВП у 2005 (серед них частка пенсій. платежів – 15,2 %). Структура Д. в. України потребує удосконалення на основі раціоналізації держ. функцій, оптимізації системи оплати праці держ. службовців, інвентаризації та припинення фінансування неефектив. держ. і бюджет. програм, скорочення субсидій та суттєвого збільшення видатків на ринк. і соц. інфраструктуру, освіту, науку.

Рекомендована література

1. Стігліц Д. Е. Економіка державного сектора / Пер. з англ. К., 1998;
2. Розпутенко І. В. Державні видатки в перехідних економіках. К., 1998;
3. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку. К., 2003;
4. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Теорія і практика бюджетних інвестицій. Т., 2007.

Бібліографічний опис:

Державні видатки / В. В. Зимовець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26191>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).